

5. SZTUKA NUBIJSKA W KONTEKŚCIE BIZANTYŃSKIM, ETIOPSKIM I KOPTYJSKIM (Warszawa, UKSW, 25-26 XI 2016)

W dniach 25-26 XI 2016 r. w Warszawie odbyła się międzynarodowa konferencja naukowa pt. *Nubian Art in a Byzantine, Ethiopian And Coptic Context*. W pierwszym dniu sympozjum (piątek – 25 XI) obrady odbywały się na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, w budynku 23, w auli nr 201 (ul. Wóycickiego 1/3), natomiast w drugim dniu (sobota – 26 XI) – w Muzeum Narodowym w Warszawie (Kino MUZ). Organizatorem sympozjum był Instytut Historii Sztuki funkcjonujący na Wydziale Nauk Humanistycznych i Społecznych Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Do udziału w konferencji organizatorzy zaprosili historyków sztuki, przede wszystkim znawców malarstwa, aby ukazać chrześcijańską sztukę nubijską w szerszym kontekście sztuki bizantyńskiej, etiopskiej i koptyjskiej. Zamierzonym celem sympozjum – co organizatorzy podkreślili w zaproszeniu i anonsie konferencji – było omówienie tożsamości sztuki nubijskiej i jej podatności na wpływy zewnętrzne. Organizatorzy zauważyli, że od czasu wykopalisk prowadzonych pod kierunkiem prof. Kazimierza Michałowskiego w Sudanie wiedza na temat malarstwa nubijskiego znacznie poszerzyła się, głównie ze względu na nowe wykopaliska w Starej Dongoli i położonej nieopodal starożytnej nekropolii chrześcijańskiej Baganarti. Dlatego też widzieli potrzebę zorganizowania konferencji poświęconej malarstwu nubijskiemu, na której uczeni zajmujący się tą tematyką mogliby zaprezentować i omówić różne aspekty swoich badań.

Uroczyste otwarcie konferencji rozpoczęło się o godz. 11.00. Następnie dr Magdalena Łaptaś (IHS UKSW) dokonała krótkiego wprowadzenia w tematykę konferencji. O godz. 11.30 rozpoczęła się przedpołudniowa część sympozjum, w czasie której zostały wygłoszone trzy półgodzinne referaty: 1) dr Stefan Jakobielski (Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych Polskiej Akademii Nauk): *Some Comments on the Chronology of the Faras Paintings*; 2) Anna Knapik (Muzeum Narodowe w Warszawie): *Fascinating Faras. How to Educate and Promote Archeology in Museums*; 3) prof. dr hab. Adam Łukaszewicz (Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego): *Remarks on Selected Wall Paintings from the Faras Cathedral*. Po wygłoszeniu trzeciego referatu miała miejsce półgodzinna dyskusja (godz. 13.00-13.30), a po niej nastąpiła przerwa obiadowa.

Po przerwie obiadowej (godz. 13.30-15.00) wznowiono obrady. W czasie tej części konferencji zostało wygłoszonych pięć półgodzinnych referatów: dr Tania Tribe (School of Oriental and African Studies, University of London): *Art and the Christian State in the Highlands*; 2) dr Dobrochna Zielińska (Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego): *The Art of Nobadia: Between Meroe, Egypt, and Byzantium*; 3) dr Doaa Bahey (Library of Alexandria, Center for Coptic Studies): *Common Artistic Elements of the Nubian and Coptic Stelae*; 4) dr Małgorzata Martens-Czarnecka (Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych Polskiej Akademii Nauk): *Archangel Michael and peacock feathers in Nubian painting*; 5) Elmontser D.M.E. Elmoubark (National Corporation for Antiquities & Museums in Sudan / Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu): *How to Transfer the Idea of Nubian Christian Art to the*

Muslim Community in Sudan. Również tę część konferencji zakończyła półgodzinna dyskusja (godz. 17.30-18.00).

Jak już wspomniano, w drugim dniu konferencji obrady odbywały się w Muzeum Narodowym w Warszawie. Pierwszą część spotkania w Muzeum wypełniło zwiedzanie Galerii Faras, istniejącej od roku 1972, pod fachowym przewodnictwem dr Magdaleny Łaptaś i dr. Stefana Jakobielskiego (godz. 11.00-13.00). Warto zauważyć, że Galeria Faras jest jedyną w Europie i wyjątkową w skali światowej ekspozycją zabytków kultury i sztuki nubijskiej z okresu chrześcijańskiego. Trafiły one do zbiorów Muzeum Narodowego w Warszawie w wyniku wykopalisk prowadzonych przez polskich archeologów (pod kierunkiem prof. K. Michałowskiego) w ramach tzw. Kampanii Nubijskiej, trwającej od 1960 r., której celem było ratowanie starożytnych zabytków na obszarach, które miały zostać zalane wodami Nilu w wyniku budowy Wielkiej Tamy Asuańskiej. Największym i najcenniejszym zespołem zabytków archeologicznych pochodzących z wykopalisk prowadzonych za granicą, jaki kiedykolwiek udało się pozyskać do polskich zbiorów muzealnych, są obiekty pochodzące z Faras, a zwłaszcza 67 przedstawień malarskich (VIII-XIV w.) z faraskiej katedry (VIII w.). Galeria zasługuje na szczególną uwagę, gdyż jest świadectwem wielkiego sukcesu polskich archeologów, a ponadto jesienią 2014 r. została udostępniona widzom w nowej aranżacji. Otwarcie Galerii Faras zostało objęte honorowym patronatem UNESCO oraz honorowym patronatem Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego prof. Małgorzaty Omilanowskiej. Zgromadzone w Galerii zabytki prezentowane są według nowego scenariusza. W części sali zaprojektowanej tak, by oddawała nastrój panujący w historycznym wnętrzu sakralnym, znajdują się malowidła rozmieszczone podobnie jak w faraskiej świątyni. Uzupełnieniem ekspozycji malowideł są gabloty z naczyniami ceramicznymi wytwarzanymi w Nubii i importowanymi z Egiptu koptyjskiego oraz z drobnymi znaleziskami pochodzącymi z polskich wykopalisk w Faras, Starej Dongoli, a także z okolic IV katarakty, którym także groziło zalanie wodami innego sztucznego zbiornika budowanego na Nilu w tym rejonie. W kilku gablotech znajdują się także zabytki koptyjskie pochodzące m.in. z polskich wykopalisk w Edfu i Tell Atrib w Egipcie oraz najcenniejsze dzieła sztuki bizantyńskiej ze zbiorów Muzeum.

Obrady wznowiono po przerwie obiadowej (godz. 13.00-14.00) w Kinie MUZ Muzeum Narodowego. Na tę, już ostatnią, część konferencji złożyło się – podobnie jak poprzedniego dnia – pięć wystąpień: 1) dr Werner Daum (University of Pavia): *The Cathedral Church in Sanaa (Yemen)*; 2) prof. dr Catherine Jolivet-Levy (Sorbonne): *Some Remarks on the Iconography of the Sanctuary in Byzantium and in the Christian East*; 3) dr Magdalena Łaptaś (Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie): *The Origin of a Nubian Column-Sceptre Topped by a Figure of Christ*; 4) dr Tasha Vorderstrasse (University of Chicago), *The Art of the Manuscript Illumination in Medieval Nubia* – prelekcję tę zaprezentował dr Bruce B. Williams (University of Chicago); 5) mgr Maciej Wyżgoł (Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego): *The Decorated Bronze Censer from the Cathedral in Old Dongola*. Również i ta część konferencji została zakończona półgodzinną dyskusją.

W sumie w czasie trwania konferencji wygłoszono 13 referatów. Prelegenci reprezentowali 11 ośrodków naukowych – 6 zagranicznych (Library of Alexandria, Center for Coptic Studies – 1 osoba; School of Oriental and African Studies – 1 osoba; Sorbonne – 1 osoba; University of Chicago – 1 osoba; University of London – 1 osoba;

University of Pavia – 1 osoba) i 5 polskich (Instytut Archeologii Uniwersytetu Warszawskiego – 3 osoby; Instytut Kultur Śródziemnomorskich i Orientalnych Polskiej Akademii Nauk – 2 osoby; Instytut Historii Sztuki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie – 1 osoba; Muzeum Narodowe w Warszawie – 1 osoba; Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu – 1 osoba), przy czym jedna osoba reprezentowała dwa ośrodki (National Corporation for Antiquities & Museums in Sudan i Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu). Wygłoszone referaty dotyczyły rozmaitych aspektów zabytków sztuki nubijskiej odkrytych przez archeologów na terenie obecnego północnego Sudanu i południowego Egiptu. Podczas konferencji zaprezentowany zostanie materiał pozyskany podczas najnowszych wykopalisk w Sudanie na tle średniowiecznej sztuki Etiopii, Egiptu i Kapadocji.

ks. Piotr Szczur – Lublin, KUL

6. POSIEDZENIA KOMISJI BIZANTYNOLOGICZNEJ POLSKIEGO TOWARZYSTWA HISTORYCZNEGO (KB PTH) W ROKU AKADEMICKIM 2016/2017

Zgodnie z tradycją lat ubiegłych również w roku akademickim 2016/2017 miały miejsce dwa posiedzenia Komisji Bizantynologicznej Polskiego Towarzystwa Historycznego: jesienne i wiosenne.

Pierwsze z nich odbyło się w sobotę 3 XII 2016 r. w sali konferencyjnej Kolegium *Artes Liberales* Uniwersytetu Warszawskiego (ul. Dobra 72). Spotkanie to było połączone z posiedzeniem Komitetu Nauk o Kulturze Antycznej PAN, które poświęcono pamięci prof. dr hab. Oktawiusza Jurewicza (30 IV 1926 - 28 IV 2016). W związku z powyższym spotkanie zostało podzielone na dwie części. Pierwszą z nich moderowała prof. dr hab. Krystyna Bartol (UAM) – przewodnicząca KNoKA PAN. Natomiast część drugą prowadził prof. dr hab. Maciej Kokoszko (UŁ) – przewodniczący KB PTH. W obradach wzięło udział ok. 50 osób, m.in. żona prof. O. Jurewicza oraz kilku jego uczniów i przyjaciół.

Spotkanie rozpoczęło się punktualnie o godz. 11:30. Po krótkim wprowadzeniu prof. K. Bartol, głos zabrało trzech mówców w ramach bloku tematycznego *Octavio Jurewicz in memoriam*. Jako pierwszy (godz. 11:40-11:50) wystąpił ks. prof. dr hab. Józef Naumowicz (UKSW), były doktorant prof. O. Jurewicza. Referent przedstawił krótki życiorys Profesora, koncentrując się szczególnie na Jego dorobku naukowym. Zdaniem mówcy prof. O. Jurewicz był „ojcem polskiej bizantynistyki”. Następną prelekcję (godz. 11:50-12:05) wygłosił prof. dr hab. Maciej Salamon (UJ), który skoncentrował się na *stricte* bizantynologicznej części dorobku Zmarłego. Prelegent przypomniał również, że miał on znakomitych poprzedników w osobach prof. dra hab. Leona Sternbacha (2 VII 1864 - 20 II 1940), wykładowcy UJ, i prof. dra hab. Kazimierza Zakrzewskiego (4 XI 1900 - 11 III 1941), kierownika pierwszej w Polsce Katedry Historii Bizancjum, utworzonej na UW w 1935 roku. Niewątpliwą zasługą prof. O. Jurewicza było natomiast wprowadzenie polskiej bizantynistyki w nowy nurt badań bizantynologicznych, prowadzonych w wiodących ośrodkach Zachodu po II wojnie światowej i to w tym właśnie sensie należy postrzegać jego „ojcostwo”